

Warszawa, 15 października 2023 r.

Prof. dr hab. Joanna Tyrowicz
Uniwersytet Warszawski

Recenzja rozprawy doktorskiej mgr. Piotra Lewandowskiego

pt. *Technology, skills and the changing nature of work*

Rozprawa doktorska pana Piotra Lewandowskiego jest w zasadzie poza konkurencją w kategorii wagowej „doktorat” i mogłaby z powodzeniem stanowić dokumentację wniosku habilitacyjnego. Rozprawa pana Lewandowskiego składa się z czterech opublikowanych artykułów (czasopisma *Economics of Transition*, *Economic Systems*, *Labor Economics*, oraz *World Bank Economic Review*), a także jednego rozdziału w książce. Na potrzeby dwóch z publikacji w czasopismach pan Lewandowski współtworzył nowe dane o zasięgu globalnym (dostępne do badań dla innych naukowców), a publikacje te mają ogromny ciężar gatunkowy w odniesieniu do polityki gospodarczej, o czym świadczą nie tylko istotne dla zrozumienia procesów ekonomicznych wyniki, ale także zaangażowanie współautorów z Azjatyckiego Banku Rozwoju oraz Banku Światowego.

Nie można mieć żadnych zastrzeżeń ani formalnych, ani merytorycznych do złożonych w procesie doktorskim publikacji: zostały poddane szerokiej ocenie środowiska naukowego podczas prezentacji na konferencjach i seminariach, a także *peer review* w procesie publikacji w czasopismach naukowych. Nie stanowi przy tym dla mnie najmniejszego problemu fakt, że są to publikacje współautorskie, ponieważ tak właśnie w przeważającej części powstaje współczesna nauka. Należy się tylko cieszyć, że wśród współautorów znajdują się tak osoby o wyjściowo niższym dorobku naukowym niż pan Lewandowski, jak i naukowcy o uznanej renomie badawczej i pozycji w środowisku naukowym. To pierwsze wskazuje na wkład pana Lewandowskiego w tworzenie warunków dla rozwoju młodych naukowców w Polsce. To drugie jest przejawem szacunku dla potencjału badawczego pana Lewandowskiego.

Ponieważ wszystkie artykuły z rozprawy pana Lewandowskiego są opublikowane, to praca recenzencka jest całkowicie zakończona. W związku z tym, jedynym co pozostaje do oceny w przewodzie doktorskim, to jaki wkład pan Lewandowski zaproponował do nauk ekonomicznych. Nie mam najmniejszych wątpliwości, że recenzowana rozprawa spełnia wymogi stawiane dysertacjom doktorskim sformułowane w artykule 13 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym. W związku z powyższym wnioskuję o dopuszczenie do publicznej obrony rozprawy pana Piotra Lewandowskiego pt. „Technology, skills and the changing nature of work”.

Pięć artykułów i jeden rozdział z książki, przedstawione do oceny różnią się tak czasopismami, w których tekst opublikowano (zagraniczne vs zagraniczne „tier 1”), jak i planowanym wkładem naukowym. Niektóre z tekstów mają charakter uzupełnienia istniejącej literatury o kontekst lokalny (np. kraje Europy Środkowej i Wschodniej), a dla części z nich punktem odniesienia są luki poznawcze w literaturze światowej (np. zadaniowa struktura stanowisk pracy na całym świecie i mechanizmy wynagradzania wiązek zadań przez rynek). Z uwagi na fakt, że są to opublikowane badania naukowe – nie widzę wartości w przytoczeniu ich ani omówieniu każdego z tych badań osobno. Autor robi to zresztą bardzo czytelnie we wprowadzeniu do doktoratu. Z tego powodu wskażę jedynie, co w mojej ocenie jest najciekawszym wkładem pana Lewandowskiego do literatury naukowej.

Autor dużo energii poświęca pomiarowi zadaniowej struktury stanowisk pracy. Badania w nurcie hipotezy rutynizacji skupiały się dotąd głównie na miarach wywiedzionych z miar empirycznych dla amerykańskiego rynku pracy. Takie podejście było w praktyce jedynym możliwym (dla zaledwie kilku krajów istnieją zbiory podobne do amerykańskiego O*NET, a nawet jeśli istnieją, nie mają wystarczającej historii, ani zmienności w czasie), ale w sensie intelektualnym niesatysfakcjonującym z co najmniej kilku powodów. Po pierwsze, w wielu przypadkach znaczenie może mieć „zależność od historii”. Przykładowo, w USA historia bankowości liczy ponad 100 lat, co oznacza, że w wielu dużych instytucjach finansowych zapewnienie modernizacji niezbędnej dla nowoczesnego wykonywania wielu funkcji wymaga nie tylko ogromnych nakładów fizycznych jak i przekwalifikowania pracowników (np. przejście na nowy system IT). Tymczasem w krajach, w których obecnie powstaje sektor bankowy w

pełnym rozumieniu tego słowa, można od początku stosować najnowocześniejsze dostępne technologie. W wielu krajach Afryki, bankowość ma niemal w całości charakter fin-tech, podczas gdy w wielu dużych bankach w USA do dziś pracownicy przyjmują czeki i wprowadzają ich zawartość na terminalach działających na technologii telnet. W konsekwencji, urzędnik bankowy nawet w tej samej grupie kapitałowej w praktyce wykonuje zupełnie inne czynności w USA, w Estonii, w Laosie czy Ekwadorze. Inna jest też pozycja społeczna i tego stanowiska. Pan Lewandowski (wraz z zespołem) zabrał tę intuicję do danych, zbierając porównywalne z danymi dla USA dane o zadaniowej strukturze stanowisk w kilkunastu krajach świata (w tym m.in. w Chinach), a także wykorzystując dane gromadzone w ramach badania OECD PIAAC to zmierzenia faktycznej zadaniowej struktury stanowisk w kilkudziesięciu innych krajach. Walidacja nowych zaproponowanych miar, wraz z upowszechnieniem metodyki i samych danych dla środowiska naukowego przełamują istotną barierę poznawczą, otwierając drzwi do całkiem nowych badań w zakresie hipotezy rutynowości. Po otwarciu tych drzwi dla innych, pan Lewandowski zresztą proponuje bardzo ciekawe badania (m.in. jakie czynniki sprzyjają wyższej rutynowości w ramach danego zawodu pomiędzy krajami).

Autor poświęca także swoje wysiłki naukowe analizie powiązań pomiędzy rutynowością zadań wykonywanych w pracy, a nierównościami dochodowymi. O ile trudno powiedzieć, że w tym nurcie na dziś standardem jest wykazywanie przyczynowości per se – o tyle nawet ustalanie tzw. stylizowanych faktów, czy regularności empirycznych stanowi cenną wskazówkę tak dla konceptualizacji teoretycznych, jak i dla poszukiwań warunków do analiz przyczynowo-skutkowych. Ten kierunek badań cechuje bardzo duży ładunek emocji w debacie publicznej, z pojawiającymi się gdzieś głośmi, że spójność społeczna i poczucie wspólnoty (*shared prosperity*) wymaga spowolnienia tempa rozwoju technologicznego i ochronę pracowników przed nadmiernie szybkimi zmianami w warunkach wykonywania ich zawodów. Takie rekomendacje nie wydają się mieć podstaw empirycznych. Jednak czym innym jest stoicko wątpić w na oko zbyt proste prawdy – a czym innym zrobić jak pan Lewandowski, czyli pokazać złożoność relacji pomiędzy rutynizacją i zmianą technologiczną a sytuacją pracowników.

Z badań pana Lewandowskiego wyłania się po pierwsze: spora heterogeniczność pomiędzy krajami (którą potencjalnie można próbować wiązać z różnicami w uwarunkowaniach instytucjonalnych funkcjonowania poszczególnych krajowych rynków pracy. Ta

heterogeniczność – nawet jeśli na dziś nie jest w pełni rozpracowana naukowa – sugeruje, że sporo z „efektów” rutynizacji jest w naszych rękach, tj. za pomocą rozmaitych instrumentów polityki społecznej można zarządzać faktycznym oddziaływaniem rutynizacji na sytuację pracowników. Po drugie: oddziaływanie rutynizacji może się różnić pomiędzy pracownikami, potencjalnie z uwagi na ich wcześniejsze doświadczenie na rynku pracy oraz oczekiwany horyzont funkcjonowania na rynku pracy. Po trzecie: oddziaływanie na same szanse zatrudnienia może być całkiem odmienne od oddziaływania na poziom wynagrodzeń. W zależności od tego, który z celów polityki gospodarczej ma wyższy priorytet w danym społeczeństwie, inne będą rekomendacje na poziomie polityki gospodarczej.

Podtrzymuję zatem konkluzję, że praca doktorska mgr Piotra Lewandowskiego stanowi oryginalny i samodzielny projekt badawczy oraz, że wnosi wkład do debaty empirycznej na temat hipotezy rutynizacji. Pan Piotr Lewandowski daje wzór zrozumieniem, warsztatem, aspiracjami do przełamywania barier poznawczych oraz innowacyjnym podejściem do problemów badawczych. Wzór nie na poziomie oceny doktoratu, ale po prostu: wzór. Bez wątplenia recenzowana rozprawa stanowi oryginalne rozwiązanie problemu naukowego, a więc spełnia wymogi stawiane dysertacjom doktorskim sformułowane w art. 13 ust. 1 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz stopniach i tytule w zakresie sztuki. W związku z powyższym wnioskuję o dopuszczenie rozprawy pana Lewandowskiego do publicznej obrony.

Joanna Tyrolia